

RAPPORT

Genomgång av Byggnads yrkanden i
avtalsrörelsen 2016

Genomgång av Byggnads yrkanden i avtalsrörelsen

Slutsatser

Sveriges Byggindustrier är bekymrade över de avtalskrav som Byggnads lagt fram under avtalsrörelsen. I ett läge där byggbranschen alltmer konkurrerar på en internationell marknad är det viktigt att stärka svenska företags konkurrenskraft, inte urholka den.

Näringslivets internationella konkurrenskraft är av avgörande betydelse för välbefinnande och jobb i Sverige. Utrymmet för löneökningar bestäms inte enbart av vår produktivitetstillväxt och inflation utan också av utvecklingen i konkurrentländerna. Sedan 2006 har arbetskraftskostnaderna i Sverige ökat snabbare än i andra europeiska länder och i USA. Ett övergripande och viktigt mål för löneavtalen 2016 är att svenska företag kan återta förlorad konkurrenskraft.

Byggfackens krav på löneökningar långt över alla andra sektorer riskerar också att slå hårt mot de svenska byggjobben. Man tycks inte vilja se att svensk byggsektor idag konkurrerar på hemmamarknaden med internationella företag. Idag tävlar de om svenska investeringar och uppdrag med motsvarande kvalitet som de nationella företagen – men till ett lägre pris. Det räcker inte att svenska byggföretag är lika bra som konkurrenterna, när de är dyrare. Fortsätter svenska företags kostnader att öka i högre takt än omvärldens är det de svenska byggjobben som står på spel.

Med de yrkanden som Byggnads har lagt fram ser vi att en stor andel av våra medlemsföretag i förlängningen skulle vara tvungna att lägga ner sin verksamhet med resultatet att flera av Byggnads egna medlemmar skulle förlora jobbet. Det är inte en önskvärd utveckling, särskilt inte med den omfattande bostadskris vi står inför.

Kraftigt ökade lönekostnader i nivå med Byggnads sammanlagda yrkanden riskerar att få allvarliga konsekvenser, då ökade kostnader kommer att påverka rörelsemarginalen negativt och företagen kan få svårt att klara sina ränteutgifter. Ett av tre av samtliga medlemsföretag i Sveriges Byggindustrier riskerar sin långsiktiga överlevnad om Byggnads yrkanden skulle gå igenom.

Sveriges Byggindustrier har varit tydlig med att vi parter måste utveckla kollektivavtalen för att fler företag ska teckna kollektivavtal. Men då får det inte finnas klara konkurrensfördelar med att stå utanför. Tar man, som i dessa yrkanden, inte hänsyn till detta kommer fler att ställa sig utanför avtalen och färre kommer att teckna avtal. Det är inte en framkomlig väg att göra det dyrare att anställa, att utöka ackordet, att ta bort kvalitetsstämpeln det innebär att organisera sig i Sveriges Byggindustrier eller att ta bort flexibiliteten vad gäller arbetstider. Detta skulle innebära ett mycket hårt slag mot våra medlemsföretag och i allra högsta grad ett hårt slag mot alla som vill teckna kollektivavtal.

Inledning

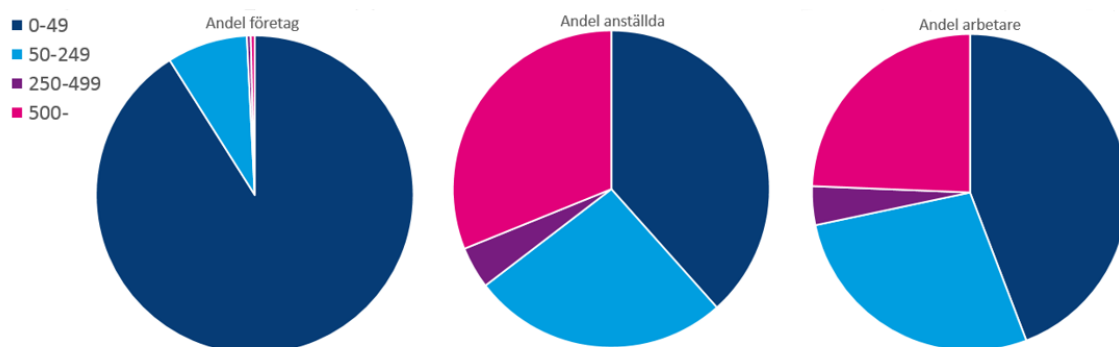
I dag utvecklas den svenska byggbranschen mycket snabbt. Det märks bland annat genom en ökande internationell och nationell konkurrens. Sveriges Bygginstrument har sedan en längre tid även kunnat konstatera att medlemsammansättningen förändras. Samtidigt som våra större medlemsföretag totalt sett går mot färre anställda blir våra mindre medlemsföretag allt fler, både i antal företag och i andel anställda. Faktum är att fler än 3 235 av Sveriges Bygginstrumenters 3 260 medlemsföretag utgörs av små eller medelstora företag. Av dessa har 898 färre än 5 anställda.

Allt mer av produktionen förläggs till fabriker utanför byggarbetsplatsen och i högspecialiserade mindre företag som arbetar som underentreprenörer. Att allt fler av våra medlemsföretags medarbetare är anställda i fler och mindre företag innebär att både fack och arbetsgivare måste förändra sättet att arbeta, och det är viktigt att arbetet och kollektivavtalen följer med i utvecklingen.

Den största utmaningen framöver är att göra kollektivavtalen attraktiva. Förutsättningen för det är att dels öka det lokala medbestämmandet i företaget, dels göra reglerna enklare. Nuvarande regler om tvång att förhandla om ackord behöver ersättas med regler om frihet att komma överens om löneform kompletterat med att en fastställd månadslön gäller i företaget när man inte kommer överens om annat. Att vända utvecklingen så att fler företag väljer att omfattas av kollektivavtal som medlemmar i arbetsgivarförbund, och att fler väljer att bli medlemmar i fackföreningar, är en viktig fråga. Många medlemsföretag upplever att dagens kollektivavtal hindrar dem från att utveckla sin verksamhet. Byggföretag som inte är medlemmar anger att Byggavtalet är för krångligt och skapar alltför många tvister. Det är dessutom allt tydligare att den så kallade 6F-grupperingen, där byggfacken samlats, ännu inte har insett branschens stora utmaningar.

Diagram 1. Medlemsföretag Sveriges Bygginstrument

Antal företag, anställda i respektive företagsgrupp, samt arbetare i respektive företagsgrupp efter företagsstorlek (0-49, 50-249, 250-499, 500- anställda)

Källa: Sveriges Bygginstrument

Den internationella konkurrensen är idag ett påtagligt inslag på svensk byggmarknad och utländska företag tar marknadsandelar i en allt snabbare takt. Sveriges Bygginstrument och Byggnads måste ta ett gemensamt ansvar och se till att vi har kollektivavtal med enkla regler som skapar förutsägbarhet för byggföretagen och deras medarbetare samt bidrar till att byggföretagen konkurrerar på lika villkor.

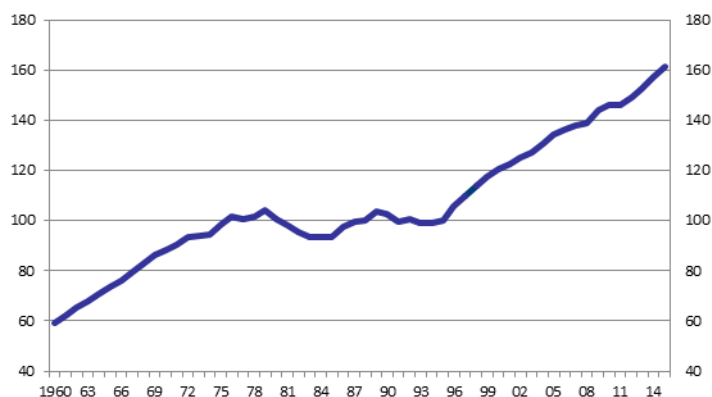
Utifrån ovan har Sveriges Bygginstrument genomlyst de viktigaste delarna i Byggnads yrkanden och konstaterat att utöver löneanspråket på 3,2 procent så är det faktiska värdet på deras yrkanden betydligt högre – lågt räknat drygt 8 procent. Detta är ett mycket hårt slag mot våra medlemsföretag som om detta skulle genomföras i många fall skulle vara tvungna att lägga ner sin verksamhet och tvingas till uppsägningar.

Bakgrunden till Industriavtalet

Bakgrunden till Industriavtalet är den spiral av höga nominella löneökningar, hög inflation och obefintlig utveckling av reallönerna som präglade Sverige under 1970- och 80-talen och början av 90-talet. Snittlönen för arbetare var lägre 1996 än vad den var 1976, när inflationen räknades bort. Dessa år fick vi återkommande kostnadskriser i näringslivet, devalveringar av kronan, detaljstyrande centrala avtal med olika former av pris- och löneutvecklingsgarantier. I början av 1990-talet steg arbetslösheten kraftigt, en halv miljon arbeten försvann på några år.

Den 18 mars 1997 slöts "Samarbetsavtal om industriell utveckling och lönebildning" mellan fackförbund och arbetsgivarorganisationer inom industrin. Sedan dess har ökningen av den exportberoende industrins arbetskraftskostnader varit en norm för resten av arbetsmarknaden. Det betyder att andra sektorer inte får låta lönerna stiga mer än industrin. Den internationellt konkurrensutsatta exportsektorn kan inte föra över kostnadsökningar på kunderna via prishöjningar. Därmed är det industrin som bäst känner av vad som är en rimlig nivå på löneökningarna i relation till produktivtetsutvecklingen och efterfrågan på företagets marknader. I stort sett hela arbetsmarknaden påverkas av det så kallade "märket", antingen direkt via förhandlingsordningsavtal, eller indirekt via normeringen. Sedan industrin fått sätta lönemärket har arbetstagare fått en reallöneökning på 2,4 procent per år. Det går att jämföra med 0,5 procent dessförinnan. Att frångå märket, vilket 6F signalerat att de önskar, skulle riskera jobb och välbefinnande och hota att ytterligare förvärra den bostadskris som många redan upplever.

Diagram 2. Utvecklingen av reala disponibla inkomster, 1960-2015

Källa: Medlingsinstitutet

Byggnads yrkanden överstiger 3,2 procent

En granskning av Byggnads yrkanden som presenterades den 22 februari visar att utöver löneökningensanspråket på 3,2 procent så är de samlade kraven av Byggnads yrkanden i själva verket betydligt högre än så. Närmare bestämt över 8 procent.

Utifrån nuvarande lönekostnader har Sveriges Byggingustrier kvantifierat kostnaderna i relation till lönekostnaderna och de yrkanden som lagts fram. Som utgångspunkt för beräkningarna används snittlönen för alla utbildade yrkesarbetare inom Byggavtalet, det så kallade förhandlingsunderlaget. Det är 189,35 kronor per timme, vilket motsvarar en snittlön per månad på 32 947 kronor.

Därutöver tillkommer kostnader som är svåra att kvantifiera då deras ekonomiska konsekvenser på kort sikt är begränsade, men som på lång sikt innebär omfattande konkurrensnackdelar och därmed kraftiga framtida inkomstbortfall för medlemsföretagen.

Dagens lönekostnader för BI:s medlemsföretag

I dag uppgår de totala lönekostnaderna för medlemsföretagen i Sveriges Bygginstrumenter till drygt 19,8 miljarder kronor per år.

Av Sveriges bygginstrumenters 3 261 medlemsföretag berörs 3 087 av Byggavtalet, medan övriga främst eller enbart berörs av Väg- och banavtalet och/eller Tjänstemannaavtalet. I byggbranschen är det sammanlagt 47 500 företag som ägnar sig åt byggverksamhet, det vill säga den typ av arbeten som Byggavtalet reglerar. Flera av dessa påverkas också av villkoren i avtalet genom hängavtal. De totala lönekostnaderna som påverkas av försämrade villkor överstiger därmed beloppet om 19,8 miljarder, men hur mycket har inte Sveriges Bygginstrumenter kunnat beräkna.

Kostnadsökning av yrkande

Utöver anspråket på löneökningar finns det i Byggnads yrkanden en rad förslag som innebär ytterligare kostnadsökningar för enskilda företag. Det handlar om lönebestämmelse, förändrade arbetstider, utbetalning av lön, avtal om anställningsskydd, särskilda regler vid in- och uthyrning osv. Nedan listas ett urval av Byggnads yrkanden som om de genomförs kommer att skada företagets konkurrenskraft väsentligt.

Genomgång av Byggnads yrkanden

Sveriges Bygginstrumenter har beräknat värdet på Byggnads yrkanden. Nedan ges en sammanfattning av kostnaderna för dessa yrkanden och hur de skulle slå mot de företag som idag har kollektivavtal eller som i framtiden vill teckna ett.

Löneökning utifrån 6F

***Byggnads yrkande:** "Löneökningar med minst 800 kronor per månad och heltidsanställd på avtalsområden med en genomsnittsförtjänst understigande 25 000 kr. På avtalsområden som överstiger denna nivå med ett lägsta utrymme om 3,2 procent räknat på avtalsområdets genomsnittsförtjänst. Avtalets lägsta löner ska höjas med minst 800 kr för att förhindra lönekonkurrens och säkra mer till de som har minst." Samtliga ersättningar i avtalet höjs med ett procenttal som motsvarar löneökningarna på 3,2 procent utan eventuell avräkning för förväntad löneglidning"*

Vad detta krav egentligen innebär i procent är svårt att räkna på då de flesta som går på Byggavtalet inte har löner som understiger 25 000 kronor. Därför beräknas det sammanlagda värdet på dessa yrkanden till drygt cirka 3,2 procent.

Utökad prestationslön

***Byggnads yrkande:** "Prestationslön ska vara huvudlöneform vid markarbeten och byggservice"*

Idag finns det ett undantag från tvångsackord för verksamhet som bedrivs på mindre arbetsplatser, så kallad byggservice. Det handlar om ambulerande verksamhet som bedrivs från servicebilar och som hanterar mindre jobb såsom vattenskador, brandskador, byte av lås, byte av fönster etc. Detta yrkande innebär att man vill träffa en ackordöverenskommelse även för dessa mindre jobb. Om detta skulle genomföras skulle konsekvensen bli en påtagligt större administrativ börda för företagen vilket skulle resultera i en kraftig kostnadsökning. Detta skulle i sin tur leda till att byggservicearbeten huvudsakligen kommer att utföras av företag utan kollektivavtal.

Även markarbeten drivs normalt med tidlön idag. Detta vill man också förändra till ackord, vilket innebär ökade kostnader för företagen.

Det sammanlagda värdet på detta yrkande hamnar på lite över 1 procent.

Frikretsen och lagbastid

Byggnads yrkande: *”Bilaga D ändras så att, frikretsen, tas bort, information ska lämnas varje gång en underentreprenör anlitas. Informationen ska även innefatta uppgift om underentreprenörens åtagande, ett avförande från förteckningen vid veto ska gälla i hela landet, anlitage av bemanningsföretag ska alltid förhandlas enligt punkten 5. Lagbasens arbete även med ackordsförhandlingar och ackordsavstämningar ska ersättas med parallelltidsersättning. ”*

Parterna har hittills varit överens om att Sveriges Byggindustriers medlemsföretag, genom sitt medlemskap, bör skyddas och ha en något enklare hantering från fackligt håll än andra företag. I årets avtalsförhandling vill Byggnads införa förhandling även när man anlitar någon av våra företag. Det är ett hårt angrepp på de företag som väljer att vara medlemmar i vår arbetsgivarorganisation.

Sveriges Byggindustriers medlemsföretag har dels en tydlig kvalitetsstämpel genom vår medlemskontroll och genom att man faktiskt självpåtaget vill vara medlemmar i en organisation som tecknar kollektivavtal och tar ansvar för branschens utveckling. Går detta yrkande igenom innebär det att våra medlemsföretag bestraffas med konsekvens att många väljer att gå ur eller att nya företag inte tecknar avtal med oss.

Utöver detta vill Byggnads att facket informeras varje gång man anlitar en underentreprenör. Skatteverket beräknar att det finns cirka 100 000 arbetsplatser. Om vi räknar med att det finns cirka tio entreprenörer i snitt på dessa arbetsplatser innebär detta yrkande att vi skulle skicka en miljon underrättelser till Byggnads per år. Ett större antal av dessa dokument kommer att orsaka någon form av undersökning och förhandling som företaget måste genomföra. Det innebär ytterligare enorma kostnader.

Vad gäller lagbasens tid som ingår i de tidsunderlag för ackordsförhandlingar som finns idag lyfts ut och ska ersättas separat. Därmed ökar lönen markant på en ackordsarbetsplats.

Det sammanlagda värdet på detta yrkande hamnar på närmare 3 procent.

Övriga yrkanden

Utöver de yrkanden som listats ovan finns yrkanden om utbetalning av lön, viss frånvaro och ledighet etc. vilka landar på knappt 1 procent.

Arbetstid

Byggnads yrkande: *”Ordinarie arbetstid ska förläggas måndag till fredag med början tidigast klockan 05.00 och slut senast 22.00”*

Byggnads vill begränsa möjligheten att jobba på andra tider än kontorstid och endast jobba under veckans 5 av 7 dagar. Detta innebär att de företag som har kollektivavtal inte kommer att kunna vara med och konkurrera om arbeten som behöver utföras utanför ordinarie öppettider för butiker och kontor. Idag har få kollektivavtalsanslutna företag omfattande arbetstid förlagd efter klockan 22, vilket gör att de ekonomiska konsekvenserna på kort sikt blir små. Yrkandet innebär därmed inte heller någon förbättring för Byggnads medlemmar.

Konsekvenserna blir däremot allvarliga på sikt om kollektivavtalsanslutna företag slås ut i konkurrensen med utländska företag och dem som inte är kollektivavtalsanslutna. Sveriges Byggindustrier medlemmar kommer få en försämrad konkurrenssituation. Om BI:s medlemsföretag har medarbetare som vill jobba på andra tider

eller om arbetet skulle kräva det kräver Byggnads en central överenskommelse mellan företaget och Byggnads. Detta är alltså inget som får beslutas mellan företaget och dess anställda.

De samhällsekonomiska konsekvenserna innebär omfattande störningar i samhället dramatiskt genom att byggverksamhet måste bedrivas samtidigt som viktiga samhällsfunktioner är i full gång. Exempelvis om tunnelbanan behöver repareras, eller butiker som ska renoveras eller bostäder som behöver stå klara.

Detta innebär betydande kostnader utöver det som beräknas i rapporten.

Den totala procentsatsen lågt räknat blir 8%

Med en nuvarande lönekostnad på närmare 20 miljarder kronor kommer en 8 procentig ökning av lönekostnaderna motsvara över 1,6 miljarder kronor per år för våra medlemsföretag. Det motsvarar nästan 85 procent av regeringens investeringsstöd för hyresrätter. Det är en betydlig summa som inte minst kommer att slå mot våra små- och medelstora företag.

Tabell 1. Kostnader för Byggnads yrkanden, procent samt miljoner kronor

Yrkande	Procent	Miljoner
Löneökning utifrån 6F	3,2	640
Utökad prestationslön	1,1	210
Frikretsen och lagbastid	2,9	570
Övriga yrkanden	0,9	180
Totalt	8,1	1600

Källa: Sveriges Byggindustrier

Beräkningarna har gjorts baserade på snittlönen för riket. Det finns dock kraftiga regionala skillnader i snittlön. I Konsekvenserna av Byggnads yrkanden blir dessutom mest kännbara för företag i tillväxtregioner där byggandet behöver öka som mest.

Mindre marginaler – svårt för företag att överleva

Många företag i byggbranschen, inte minst små- och medelstora företag, har mycket små marginaler. Även om rörelsemarginalen i byggindustrin ackumulerat ligger runt 6,5 procent – något lägre än genomsnittet för näringslivet i stort – är situationen en helt annan för många enskilda företag.

Inom byggindustrin (SNI2007, 41-43) hade genomsnittsföretaget en rörelsemarginal på 3,9 procent 2014. Den ska täcka räntekostnader och utdelning till ägare. Beräkningen baseras på aktiebolagens årsredovisningar för 2014 som lämnats in till Bolagsverket.

Kraftigt ökade lönekostnader i nivå med Byggnads sammanlagda yrkanden riskerar att få allvarliga konsekvenser, då ökade kostnader kommer att påverka rörelsemarginalen negativt och företagen kan få svårt att klara sina ränteutgifter. Av samtliga medlemsföretag i Sveriges Byggindustrier är det ca 34,5 procent, det vill säga ett av tre, vars långsiktiga överlevnad riskeras om Byggnads yrkanden skulle gå igenom.

I tabellen nedan ges en bild av hur många anställda som arbetar i dessa medlemsföretag och därmed riskerar att beröras negativt. Bland de företag som i sin årsredovisning uppger att de huvudsakligen verkar i ett specifikt län anges också uppgifter regionalt. Procenttalen anger därmed inte andelen företag som riskerar att klara sig långsiktigt, utan antalet anställda som arbetar inom dessa företag. Sammantaget är närmare 31 000 personer

anställda i de berörda företagen. Det motsvarar 21,9 procent av samtliga anställda enligt årsredovisningarna. Bland små företag med under 50 anställda är det var tredje anställd som arbetar i något av de berörda företagen.

Situationen ser än mer allvarlig ut i vissa län, så som Uppsala eller Västmanland där över hälften av de anställda arbetar i företag som kan få svårt att överleva.

Om samtliga företag i byggbranschen skulle drabbas av lika höga kostnadsökningar som de som har kollektivavtal skulle det motsvara att uppemot 60 000 av dem som arbetar i byggindustrins små företag skulle verka i små företag som skulle få svårt att klara sig under ett kraftigt ökat kostnadstryck. (Det motsvarar 36 procent av alla företag med mindre än 50 anställda)

Tabell 2. Hur många arbetar i medlemsföretag som kan få svårt att överleva?

Tabellen visar antalet medlemsföretag som kan få svårt att överleva, hur många anställda dessa företag har, samt hur stor andel av samtliga anställda i medlemsföretagen dessa utgör. Tabellen visar hur stort antal av dessa som utgörs av små företag (mindre än 50 anställda) som riskerar att få svårt att överleva, och deras anställda.

I riket totalt är det 1052 företag, varav 946 är småföretag skulle få svårt att överleva.

	Antal företag	Antal anställda	Andel anställda	Antal små företag	Antal anställda små företag
Blekinge län	21	132	24,9%	21	132
Dalarnas län	25	380	34,2%	24	315
Gotlands län	7	190	41,5%	6	100
Gävleborgs län	20	344	23,5%	20	344
Hallands län	34	473	34,8%	31	268
Jämtlands län	25	418	44,3%	22	221
Jönköpings län	43	934	45,5%	37	511
Kalmar län	13	247	28,2%	12	190
Kronobergs län	8	86	13,3%	8	86
Norrbottnens län	21	746	44,7%	18	198
Skåne län	131	2073	35,2%	124	1310
Stockholms län	267	5231	35,6%	251	2773
Södermanlands län	31	551	40,2%	28	363
Uppsala län	23	762	52,0%	19	278
Värmlands län	21	340	42,7%	20	289
Västerbottens län	14	208	30,5%	14	208
Västernorrlands län	20	374	35,3%	17	182
Västmanlands län	17	354	50,4%	16	272
Västra Götalands län	188	3041	36,2%	176	2125
Örebro län	20	285	23,8%	19	224
Östergötlands län	46	939	31,5%	42	665
Riket totalt	1052	30751	29,1%	946	11599

Källa: Bisnode, Sveriges Byggindustrier

Observera att de företag som inte angett län i sin årsredovisning ändå ingår i totalen för riket.